

Asia: VN/25733/2021

Luonnos Suomen digitaaliseksi kompassiksi

1. Kompassin tarkoitus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Digikompassi on hallinnon rajat ylittävän ja eri yhteiskunnan sektoreita poikkileikkaavan näkökulmansa takia erittäin kannatettava kokonaisuus tärkeitä

toimenpiteitä. Toteutuksen ja rahoituksen ohjaukseen on kuitenkin kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta saavutetaan digikompassin kunnianhimoiset tavoitteet sortumatta sektorikohtaiseen toiminnan ja palvelujen osaoptimointiin. On syytä varmistaa, että aitoa tietojen ja palvelujen yhteentoimivuutta, toimivia ihmiskeskeisiä palveluketjuja ja yhteiskehittämistä todella syntyy.

2. Haasteet ja mahdollisuudet

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Osio toimii hyvin taustoituksena ilmiöille, jotka vaikuttavat digitaaliseen muutokseen ja datatalouden kehitykseen. Datatalouden kasvuedellytyksiä on viranomaisnäkökulmasta mahdollista edistää esimerkiksi kehittämällä lakisääteisten viranomaisrekistereiden palveluja Omadata -periaatteen mukaisiksi.

3. Tavoitteet

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

Kansalaisen digitaalisiin perustaitoihin tulisi kuulua yhteiskunnan tarjoamien digitaalisten palvelujen käyttö. Tähän kuuluu luontevasti myös kyberturvallisuuden

osaaminen. Näitä taitoja tarvitaan myös lähes kaikissa nykypäivän työtehtävissä.

Digitaalisten palvelujen ensisijaisuus sääntelyn kautta olisi tehokkain keino lisätä palvelujen käyttöastetta, mutta digitaalisten palvelujen käytöstä tulee joka tapauksessa tehdä mahdollisimman houkuttelevaa ja helppoa. Tukea on oltava saatavilla riittävästi ja eri kanavissa. Niin nuorisolla kuin varttuneemmalla

väestöllä ja esimerkiksi maahanmuuttajilla on omanlaisensa tukitarpeensa yhteiskunnan digitaalisten palvelujen käytössä.

Digiosaajien pula vaikeuttaa jo tällä hetkellä merkittävästi rekrytointeja, ja tämän ratkaisemiseksi tarvitaan koulutuksen lisäämistä sekä tukea jatkuvalle työn ohella oppimiselle.

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

Maanmittauslaitos pitää tärkeänä, että kaikkien data-avaruuksien kehittämisessä otetaan huomioon paikkatietojen merkitys. Lähes kaikkien data-avaruuksien

muodostamiseen tarvitaan paikkatiedon ja muun tiedon integrointia. Ehdotettu Suomen digitaalinen kaksonen toisi paikkatiedon yhteentoimivana eri sektoreiden käyttöön ja mahdollistaisi eri data-avaruuksien tiedon yhdistämisen, käsittelyn sekä analyysit havainnollisessa muodossa.

Paikkatiedon osalta Maanmittauslaitos on jo aloittanut esim. Suomen rakennusten kolmiulotteisten (3D) geometrioiden muodostamisen perustuen valtakunnalliseen laserkeilausdataan. Suomen verokkimaissa, kuten Hollannissa ja Norjassa ollaan jo varsin pitkällä digitaalisten kaksosten kehittämisessä, eikä Suomella ole varaa jäädä tässä kehityksessä jälkeen, koska paikkatiedot ovat merkittävä osa-alue digitaalista infrastruktuuria ja datataloutta.

Tarkka paikannus on entistä tärkeämpää erilaisissa tulevaisuuden sovelluksissa ja paikantamiseen tarvitaan ratkaisuja myös silloin, kun satelliittipaikannusta

ei ole saatavilla. Paikannukseen liittyvä kiinteä infrastruktuuri ja valtakunnalliset peruspaikkatiedot ovat tässä kehityksessä oleellisia.

Data-avaruuksien kehittämisessä on nojaututtava kansainvälisiin standardeihin, jotta niistä muodostuu yhteentoimivia eri toimialojen kesken.

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

Maanmittauslaitos on ehdottanut Location Innovation Hubin (LIH) perustamista Suomeen yhtenä neljästä Suomeen perustettavista eurooppalaisista

digitaalisista innovaatiohubeista. Hubin toiminnalla voidaan edistää paikkatiedon soveltamiseen liittyvien innovaatioiden ja digitaalisten kaksosten syntymistä

sekä julkisen sektorin paikkatietojen laajempaa hyödyntämistä. LIH:n perustaminen on tarkoitus päättää kesään 2022 mennessä, ja jos LIH valitaan perustettavaksi, on tällä merkittävä vaikutus Suomalaisten yritysten digitaaliseen kyvykkyyteen paikkatietojen hyödyntämisessä.

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

Maanmittauslaitos katsoo, että Suomessa tarvitaan entistä enemmän hallinnonalat ylittävää yhteistyötä ja aitoa yhteiskehittämistä, jotta voimme vähentää

asiointitarvetta ja rakentaa yhteen toimivia ja ihmiskeskeisiä palveluja. Oleellista onkin, millaisella poikkihallinnollisella ohjauksella ja rahoitusmallilla julkista hallintoa koskevat tavoitteet on mahdollista saavuttaa.

Tekstissä on kannatettavia kirjauksia yhteentoimivuudesta, teknologiaymmärryksestä ja digitaalisesta turvallisuudesta, mutta konkreettisia toimintamalleja

ei vielä esitetä. Maanmittauslaitos esittää selvennettäväksi vielä, mikä on ministerityöryhmän ja toisaalta digitoimiston rooli ohjauksessa ja rahoituksen kohdentamisessa. Lisäksi jää avoimeksi, miten digikompassissa esitetyt laajat tavoitteet priorisoidaan keskenään.

Luonnoksen infrastruktuuriolosuhteissa on hyvin nostettu esiin toimivan datatalouden vaatimukset; tiedon saumaton jakaminen ja hyödyntäminen sekä dataan perustuvien palvelujen kehittäminen, jotka edellyttävät sektorit ylittävää yhteentoimivuutta ja tiedon hyödyntämisen toimintaympäristön kehittämistä. Tämä ei kuitenkaan yksistään riitä, vaan vastedes tarvittaisiin myös merkittävää panostusta julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden ajatustavan muutokseen toteuttaa yhteiskehittämällä muiden kanssa ihmiskeskeisiä palveluja.

Julkiselle hallinnolle annettu tavoite, jolla ihmiskeskeinen hallinto on ennakoivasti automatisoinut ja digitalisoinut merkittävän osan julkisista palveluista, ja julkishallinnon digitaaliset palvelut ovat ensisijainen valinta, on erittäin kannettava. Toiminnan muutoksille, tietojen ja palvelujen yhteentoimivuuden kehittämiselle sekä automatiikan ja robotiikan soveltamiselle palvelujen taustalla on luotava hyvät edellytykset lainsäädännön kautta.

Samalla on tosiasiallisesti varmistettava luonnoksessa mainittu julkisen hallinnon järjestelmien teknologian pitäminen ajan tasalla. Julkishallinto ei saa jäädä jälkeen uuden teknologian hyödyntämisessä, joten teknologioiden ja tietojärjestelmien jatkuvuuden hallintaan ja uudistamiseen on varattava riittävä rahoitus.

Luonnoksen toimenpiteet kohdentuvat lukuun 2.2 kirjoitetulla tavalla etenkin valtionhallintoon. Tavoitteita ja toimenpiteitä voi kuitenkin olla vaikea saavuttaa, jos kunta- ja yrityssektoria ei onnistuta osallistamaan yhteiskehittämiseen ihmiskeskeisten palveluiden toteuttamisessa. Siksi näiden toimijoiden

osallistamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Paikkatiedolla on entistä suurempi merkitys julkisten palvelujen kehittämisessä tulevaisuudessa. Julkisia palveluja voidaan tehostaa paikkatiedon ja muun tiedon yhdistämisellä ja analysoimalla. Hyviä esimerkkejä ovat diabetespotilaiden hoito tai Kelan taksikuljetusten optimointi. Varautuminen erilaisten

kriisitilanteiden hoitoon edellyttää tilannekuvasovellusten käyttöä. Esimerkiksi ilman paikkatietoja on lähes mahdotonta vastata sähköjärjestelmien häiriötilanteisiin.

4. Avaintulokset

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

Avaintulokset ovat kannatettavia.

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

Avaintuloksiin on osin otettu kantaa jo tavoitteiden kohdalla.

Lisäksi monessa digitaalisessa palvelussa tarvitaan osoitetietoja ja Suomeen tarvitaan luotettava valtakunnallinen osoitetietojärjestelmä.

Maanmittauslaitos ylläpitää Suomen peruspaikkatietoja, joiden olisi oltava perusratkaisuna käytössä kaikilla viranomaisilla sekä digitaalisten kaksosten yhteen toimivuuden takaavana ratkaisuna. Peruspaikkatietojen tietosisältöä tulee jatkuvasti kehittää yhteiskunnan ja yhteentoimivuuden tarpeet huomioiden.

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

Avainteknologioihin olisi lisättävä avoin lähdekoodi. EU-komissio on hyväksynyt vuonna 2021 avoimen lähdekoodin strategian, joten asialla on merkittävä painoarvo EU-tasolla. Lisäksi EU-komission tilaaman selvityksestä käy ilmi, että avoimen lähdekoodin käytön lisääminen 10 prosentilla nostaisi

bruttokansantuotetta EU-alueella jopa 0,6 % vuodessa.

Suomi on jo perinteisesti kärkimaita avoimen lähdekoodin sovellusten kehittämisessä ja hyödyntämisessä, ja tätä vahvuutta olisi ehdottomasti hyödynnettävä

suomalaisten yritysten hyväksi. Avoimen lähdekoodin käyttöä olisi edistettävä erilaisin toimenpitein erityisesti julkisella sektorilla, sillä se tukisi digitaalisen kompassin tavoitteita: esimerkiksi mahdollistaisi innovaatioita, helpomman palvelujen yhteiskehittämisen ja vauhdittaisi startup-yritysten perustamista.

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

Maanmittauslaitos katsoo, että jää avoimeksi, mitä ovat 40 merkittävintä elämäntapahtumapalvelukokonaisuutta. On selvitettävä, kuinka nämä ja niihin osallistuvat viranomais- ja yritystahot tunnistetaan ja kokonaisuuksien toteutus varmistetaan sekä priorisoidaan.

Avaintulos ”Digitaaliset julkiset palvelut ovat tarjolla yhden rajapinnan kautta.” kaipaa tarkennusta.

Julkisten palvelujen automatisoinnista mainitaan avaintuloksena, että sitä on edistetty lainsäädännöllä. Tämän tuloksen muotoilu voisi olla kunnianhimoisempi, koska automaattisten palvelujen määrä on mukana myös mittareissa.

5. Mittarit

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

Digiosaamisen puutteen korjaamiseen keskittyvät mittarit niin perustaitojen kuin työelämäosaamisenkin osalta ovat tärkeitä ja osuvia, jotta voidaan varmistaa

kansalaisten, yritysten ja julkishallinnon tarvitsema digiosaaminen sekä edellytykset digitaalisten palvelujen käytön lisäämiselle.

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

Digiosaamisen puutteen korjaamiseen keskittyvät mittarit niin perustaitojen kuin työelämäosaamisenkin osalta ovat tärkeitä ja osuvia, jotta voidaan varmistaa

kansalaisten, yritysten ja julkishallinnon tarvitsema digiosaaminen sekä edellytykset digitaalisten palvelujen käytön lisäämiselle.

Valtakunnallisen osoitetietojärjestelmän kehittäminen olisi tunnistettava yhdeksi infrastruktuurialueen välttämättömäksi toimenpiteeksi eduskunnan

hyväksymän Paikkatietoselonteon pohjalta.

Maanmittauslaitos katsoo, että on tarkennettava, mihin avattujen tietovarantojen määrää verrataan. On selvää, että kaikkea tietoa ei ole mahdollista avata tietosuoja- ja turvallisuussyistä. Tietojen avaamisen potentiaali olisi tunnistettava.

Avattavissa olevien tietovarantojen ja avaamista kuvaavan prosenttimittarin sijasta olisi avaintulokseksi määriteltävä, että kaikki data-avaruuksia tukevat

julkiset tietovarannot ovat saatavilla rajapintoja hyödyntäen joko avoimena datana, käyttöoikeuksien hallinnan tai yksilön oman datan hallinnan ratkaisuja hyödyntäen. Mittarina olisi saatavilla olevien (joko avoimena tai Omadata- periaatteella luovutettavissa olevina) tietovarantojen osuus.

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

Ei lausuttavaa.

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

Elinkeinotoimintaa harjoittavien paperi- ja käyntiasiointia mainitaan vähennettäväksi siirtymällä tarjoamaan ”joissakin palveluissa” vain digipalvelua. Tulos kuulostaa vaatimattomalta vuoteen 2030 katsottaessa, samoin kuin yrityspalvelujen asiointitarpeen väheneminen vain 20 % palveluja automatisoimalla.

Tavoitteiden olisi oltava kunnianhimoisempia.

Elinkeinotoimintaa harjoittavien paperi- ja käyntiasiointia mainitaan vähennettäväksi siirtymällä tarjoamaan ”joissakin palveluissa” vain digipalvelua. Tulos kuulostaa vaatimattomalta vuoteen 2030 katsottaessa, samoin kuin yrityspalvelujen asiointitarpeen väheneminen vain 20 % palveluja automatisoimalla.

Tavoitteiden olisi oltava kunnianhimoisempia.

Ylipäättään mittarien rakentaminen on vaikeaa ennen kuin 40 elämäntapahtumalähtöistä palvelukokonaisuutta on määritelty, jolloin tiedetään paremmin, mitä mitataan.

6. Tuloksellisuuden seuranta ja yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ministeriryhmän ja erityisesti Digitoimiston on ilmeisesti tarkoitus seurata ja arvioida asetettujen tavoitteiden etenemistä ja avaintulosten saavuttamista

keskitetyn digihankesalkun avulla. Lisäksi Digitoimiston kaavillaan ”koordinoivan ja tukevan sektorirajat ylittävää koordinaatiota ja ohjausta”. Sanotussa

ohjauksessa ja koordinaatiossa Digitoimistolla onkin erittäin merkittävä uusi tehtävä, jota julkishallinnossa ei ole toistaiseksi pystytty ottamaan haltuun, vaan ohjaus on tapahtunut enemmän tai vähemmän siilomaisesti eri ministeriöiden tai pistemäisten hankkeiden kautta.

Uudenlaisen ohjaus- ja rahoitusmallin sekä eri toimintamallien onnistunut jatkotyöstö ja soveltaminen myös vaalikausien yli ovatkin avainasemassa

digikompassin tavoitteiden toteutumisen kannalta.

7. Muut huomiot digikompassiluonnoksesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Digikompassin osakokonaisuuksille on määritelty yhteensä 24 tavoitetta, niille useita avaintuloksia ja keskeiset toimenpiteet lähivuosille. Tavoitteiden ja keskeisten toimenpiteiden suuren määrän takia niiden saavuttaminen voi osoittautua todella haasteelliseksi, jos niitä viedään eteenpäin yhtä aikaa ja ottaen huomioon toimenpiteiden jalkauttamisen haasteet kaikille julkishallinnon toimijoille kunnat mukaan lukien. Maanmittauslaitoksessa nähdään, että jää avoimeksi, millä tavalla tavoitteita ja niiden toimenpiteitä on tarkoitus priorisoida keskenään.

Nurmikari Jussi

Maanmittauslaitos - Pääjohtajan sijaisena ylijohtaja Petri Korpinen ja
maanmittausneuvos Markku Markkula